

Pedagogická diagnostika

TEORETICKÉ VYMEZENÍ

MGR. JANA KRATOCHVÍLOVÁ, PH.D

OBSAH PŘEDNÁŠKY

- ✘ Potřeba pedagogické diagnostiky
- ✘ Vymezení pojmů pedagogická diagnostika, diagnostikování, diagnóza
- ✘ Stručný nástin vývoje této disciplíny a základní proudy, které ovlivnily tuto disciplínu
- ✘ Přístupy a současné trendy v pedagogické diagnostice

POTŘEBA PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ RVP ZV vybavit žáka klíčovými kompetencemi a specifickými kompetencemi (výstupy) vzdělávacích oborů
- ✘ Vnitřní evaluace – průběžné vyhodnocování podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a nastavení opatření pro zlepšení daných zjištění a utváření kvalitní a efektivní školy.

KOMPETENCE DIAGNOSTICKÁ A INTERVENČNÍ (VAŠUTOVÁ, J., 2004).

Učitel:

- ✘ Dovede **použít prostředky pedagogické diagnostiky** ve vyučování na základě znalostí individuálních předpokladů žáků a jejich vývojových zvláštností, dovede diagnostikovat **sociální vztahy ve třídě**
- ✘ Je schopen **identifikovat žáky** se specifickými poruchami učení a chování a dovede **uzpůsobit výběr učiva a metody vyučování jejich možnostem**
- ✘ Ovládá způsoby **vedení nadaných žáků** ve vyučování
- ✘ Je schopný rozpoznat **sociálně patologické projevy** žáků, šikanu, týrání a zná možnosti jejich prevence a nápravy, které zprostředkuje
- ✘ Ovládá prostředky zajištění **kázně** ve třídě a umí řešit školní výchovné situace a výchovné problémy

ROLE DIAGNOSTIKA

- ✘ individualizování procesu výchovy a vzdělávání
- ✘ diferenciací procesu výchovy a vzdělávání
- ✘ získávání podkladů pro hodnocení v uzlových etapách (5. a 9. ročník)
- ✘ získávání podkladů pro osobní portfolio žáka a jeho sebehodnocení
- ✘ získávání podkladů pro hodnocení učitelem
- ✘ zvyšování efektivity edukačního procesu

POJEM DIAGNOSTIKA

- × z řec. diagnósis = poznání
- × **zjištění stavu, posouzení, hodnocení**

- × nauka o rozpoznávání nemocí
- × posloupnost činností vedoucí k diagnóze
- × činnost, která zjišťuje údaje o žákovi a vede
- × k vyslovení diagnózy
- × přináší objektivní poznatky o zkoumaném jevu

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

- ✘ Bývá vnímána jako nová pedagogická disciplína, ale její kořeny sahají hluboko do minulosti
- ✘ Váže se na školní prostředí a nejčastěji je spjata s činností učitele.
- ✘ Vyžaduje teoretické poznání, metodické vybavení, praktickou zkušenost, mnoho času a úsilí nejen pro vlastní diagnostickou činnost, ale i pro její vyhodnocení (časové hledisko bývá často příčinou zanedbávání kvalitní diagnostické činnosti učitele).

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

specifická pedagogická disciplína - teorie diagnostické práce v edukačním procesu

- ✘ Pedagogická diagnostika je vědecká disciplína, která se zabývá otázkami diagnostikování ve výchovně vzdělávacím prostředí. Je teorií objektivního zjišťování, posuzování a hodnocení vnitřních a vnějších podmínek výchovně vzdělávacího procesu, jeho průběhu a výsledků.
- ✘ Pedagogická diagnostika se zabývá cílem, předmětem, strategiemi, postupy a metodami diagnostikování a vztahem této disciplíny k jiným pedagogickým disciplínám. (GAVORA, 2001)

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

komplex praktické pedagogické činnosti i její teorie

- ✘ O pedagogické diagnostice lze hovořit jako o oboru pedagogické teorie a na ní navazující metodické praxe. Pedagogická diagnostika je nejčastěji chápána jako teorie a teoreticky zdůvodněná praxe zjišťování, rozpoznávání, klasifikování, a charakterizování a také hodnocení úrovně a předpokladů pedagogického rozvoje objektu výchovy, tj. žákovy osobnosti (nebo skupiny žáků), rozvinutého cílevědomým pedagogickým působením, usilujícím o dosažení cílů výchovy a o plnění konkrétních výchovně vzdělávacích cílů a úkolů. Diagnosticky se sleduje efektivita výchovy a vzdělávání. (Mojžíšek, 1987)
- ✘ **Pedagogická diagnostika** je pedagogická disciplína, která se zabývá aktuálním výkonem jedince v edukační situaci a analyzuje ho v souvislosti s osobnostním vývojem a vnějšími vlivy, jež na tento vývoj spolupůsobí. Na základně získaných údajů zahajuje bezprostřední intervenci, navrhuje použití dalších metod a postupů a vypracovává individuální vzdělávací plán. Směřuje k maximálnímu uspokojování vzdělávacích potřeb jedince. Je součástí celoživotního vzdělávání. (Průcha)

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

proces

- ✘ Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů. Zaměřuje se na složku obsahovou (dosažená úroveň vědomostí), procesuální, emocionálně-sociální úroveň žáků, úroveň psychických funkcí, anamnestické údaje o dítěti, rodině a dalších institucích. Součástí je hodnocení a klasifikace. (ZELINKOVÁ, 2001)

DIAGNOSTIKOVÁNÍ

- × Činnost

 - Posuzování

 - Získávání informací

 - Zpracovávání získaných informací

 - Vyhodnocování

 - Klasifikace a mnohé další

DIAGNÓZA

- ✘ Je výsledkem diagnostických činností, je to hodnotící závěr o zjištěné úrovni rozvoje žáka, obsahuje hodnocení aktuálního stavu a také návrh pedagogických opatření, včetně stanovení odpovídajících prostředků; není nikdy uzavřená, konečná, musí počítat se změnami ve vývoji žáka.
- ✘ **Diagnóza** je výsledkem procesu diagnostikování. Vzhledem k vývojové dynamice pedagogické reality a vzájemnému působení zrání a učení je pedagogická diagnóza dílčím cílem, na jejímž základě pedagog usměrňuje své působení (Průcha)

VZTAH PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY K DISCIPLÍNÁM

- ✘ k metodologii pedagogického výzkumu (používají některé společné metody)
- ✘ k pedagogické evaluaci (průběžnému sledování podmínek, průběhu a výsledků výchovy a vzdělávání)
 - + diagnostika předškolní výchovy a vzdělávání,
 - + diagnostika základní školy,
 - + Specifickou oblastí ped. diagnostiky je diagnostika speciálně pedagogická, která má své vlastní gnoseologicko-metodologické základy.

HISTORIE PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ Lze hovořit o tom, že pedagogická diagnostika má v našich zemích určitou tradici, první stopy lze nalézt u **J. A. Komenského**.
- ✘ Informatorium **školy mateřské** – zamýšlí se nad vhodností nástupu dítěte do školy.
- ✘ Didaktika velká a Didaktika analytická – J.A.Komenský hodnotí u žáků v učení **výkony, píli, morální vlastnosti a zbožnost**. Jeho princip individuálního přístupu je teoretickým zdůvodněním nezbytnosti poznání žákovy osobnosti.

KONEC 19. A POČÁTEK 20. STOLETÍ

- ✘ diskuse a práce o pozorování, hodnocení a kontrole – O. Kádner, G. Lindner, O. Chlup, V. Příhoda.
- V. Příhoda položil základy použití kvantitativních metod hodnocení v diagnostice.
- ✘ Zavedení pojmu pedagogická diagnostika jako vědecká disciplína se připisuje **Karlu Ingenkampovi** k roku **1969** (v Německu probíhal intenzivní zájem o PD)
 - ✘ Nejde o dobu „vzniku“, ale „obnovení“ termínu → podle KI použil tento termín již v roce **1910** německý autor **J. Spitzner**

60. LÉTA

- ✘ Jako samostatný vědní obor se začíná formovat s rozvojem **pedagogického poradenství**
- ✘ V průběhu let se tímto problémem zabývá celá řada významných psychologů, např. L. Mojžíšek
- ✘ V Bratislavě založen podnik na vydávání testů: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- ✘ Řada autorů se zabývá hodnocením výsledků žáků a příčinami neprospěchu (Cipro, Váňa, Velikanič).

70. A 80. LÉTA

- ✘ (tzv. období normalizace) jsou typická nemožností čerpat ze zahraniční literatury, sledovat kontinuitu vývoje → nastává období vědecké izolace
- ✘ Od **70. let** se rozvíjí speciálně pedagogická diagnostika (Kábele, Sovák, Žlab, Swierkoszová). Hodnocením vzdělávacích výsledků žáků se zabývají Cipro, Velikanič, Kopáč). Matějček v práci Vývojové poruchy čtení nastoluje problematiku diagnostiky čtení, psaní, pravopisu a počítání.
- ✘ Ve druhé polovině 80. let 20. století nastává „oteplení“ a zintenzivňuje se zájem o pedagogickou diagnostiku jako vědní disciplínu především zásluhou L. Mojžíška v Čechách a P. Vajcíka na Slovensku

PŘEDMĚT PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ žák v pedagogické situaci
- ✘ výchovná skupina (školní třída)
- ✘ výchovná instituce, učitelé, vychovatelé
- ✘ vlastní pedagogická činnost učitele
- ✘ (autodiagnostika)

ÚKOLY PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY

- ✘ Rozpoznání určitého stavu
- ✘ Stanovení jeho příčin
- ✘ Navržení dalších výchovných opatření = prognóza

PŘÍSTUPY A SOUČASNÉ TRENDY V PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTICE

- ✘ 1. *Strategie psychometrická* (někdy též edukometrická)
 - Ad 1) vychází z předpokladu, že všichni máme v podstatě stejné dispozice, které se vyskytují v určité míře a proto je můžeme měřit.
 - Dochází tedy k převodu údajů na údaje kvantifikovatelné (převoditelné jednotky, body), které se vyhodnocují za pomoci statistiky
 - Zjištění vyjádřena v číslech
 - Měřena je míra sledovaného jevu
 - Odpovídá na otázky kolik bodů z celkově možných dítě dosáhlo
 - Jde zpravidla o normativní či kriteriální diagnostiku

2. STRATEGIE KAZUISTICKY-KLINICKÁ – NĚKDY TĚŽ KOGNISTICKÁ (NAPŘ. GAVORA)

- Je charakteristická svým zaměřením na individualitu diagnostikovaného (např. na vnější projevy žáka ve třídě vzhledem ke spolužákům nebo učiteli)
- Zdůrazňuje se empatie a přijetí diagnostikovaného jako partnera, kterému chceme pomoci
 - Sleduje co nejvíce rysů, vlivů, příčin chování
 - Směřuje k poznání jedinečnosti
- Opírá se o kvalitativní zkoumání jevu, popis jednotlivého případu – kazuistika **-kazuisticky-klinická** – někdy též kognistická (např. Gavora)

ZÁVĚR

- ✘ PD je přítomná v každodenním rozhodování učitele, v jakékoli jeho činnosti ve třídě – učitel vždy analyzuje, třídí, zkouší, porovnává...(→srov. Teorie pedagogického rozhodování, Kantorková)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

- Poskytuje řadu strategií, postupů a metod při diagnostikování nejrůznějších problémů a situací ve třídě
- Tvoří základní kámen tzv. diagnostické kompetence učitele

LITERATURA

- GAVORA. P. Diagnostikovanie a hodnotenie žiaka vo vyučovaní. In. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. s. 237.
- MOJŽÍŠEK, L. *Teoretické otázky pedagogické diagnostiky*. Praha: Academia, 1987. s.15-16.
- PRŮCHA, J.(Ed.). (2009) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.
- VAŠUTOVÁ, J. (2004). *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido.
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. s. 12.